

RUSYA FEDERASYONU'NDAKİ GELİŞMELER NASIL DEĞERLENDİRİLMELİ?

Erel TELLAL (*)

SSCB'nin yıkılmasının ardından onun ardılı olarak uluslararası topluluğa katılan Rusya Federasyonu geçen sekiz yılı içerisinde kapitalist ekonomik düzene dayalı bir siyasal yapıyı kurma, dışarıda barış içinde çıkarlarını savunma çabasıyla geçirdi. 1992'de "Batıyla uyum içerisinde" ve onun desteğiyle başlayan uluslararası sisteme katılma süreci, gerek içeride ve gerekse dışarıda ortaya çıkan gelişmeler sonucunda 2000 yılında "Batıya rağmen" sürüyor. Kapitalist ekonominin inşasında başarısızlık ve Çeçenya'da izlenen politikaya Batının gösterdiği tepki Rus toplumunda Batı karşıtı bir eğilimin güçlenmesine yol açtı. Bu eğilim Duma seçimlerine de yansdı. Benzer eğilim Rusya Federasyonu'nun izlediği dış politikada da görüldü. Moskova "Doğu"daki seçeneklere önem vermeye başladı. Bu yazıda Rusya Federasyonu'nda yaşanan gelişmeler değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Oligarşik Yapı

Rusya 89 federe birimden oluşan bir federasyondur. 12 Aralık 1992'de kabul edilen Anayasa'ya göre başkanlık sistemiyle yönetilir. Siyasal yapıdaki diğer önemli kurumlar Parlamento ve Hükümettir (Parlamento Federasyon Konseyi ve Duma'dan oluşur). Başkan atadığı Başbakanı istediği zaman görevden alabilir ve Yeltsin 1998'den baş-

(*) Ar. Gör. / A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi

layarak bu yetkisini sık sık kullanmıştır (1). Başkanın yetkilerini sınırlaması öngörülen Parlamentoda ise son sekiz yılda bunu başaracak bir çoğunluk oluşmamıştır. Bu yapı içerisinde Rusya Federasyonu'ndaki siyasal gelişmelere imzasını atan Başkan Yeltsin ve çevresindeki danışmanları olmuştur. Yeltsin'in kızı ve damadını da içine alan bu oluşum Rusya'da "aile" olarak adlandırılmaktadır.

Yeltsin yönetiminin aldığı kararlarda en etkili kesim ekonomik yeniden yapılanma girişimleri sonucunda ortaya çıkan oligarşik yapıyı elinde tutanlar oldu. SSCB döneminde başlatılan ekonomide "yeniden yapılanma" sosyalist sistem içerisinde kalmayı amaçlıyordu. SSCB'nin dağılmasının ardından kapitalist ekonomiyi kurma amacına yönelindi. Bunun varolan sistemi yerle bir etmeden yapılamayacağı ise geçirilen son sekiz yılda açıkça ortaya çıktı. Devlet tekelinde yürütülen kapitalistleşme çabası Sovyet dönemi bürokrasisinin denetiminde yeraltı ekonomisinin oluşmasına yolaçtı (2). Bu süreçte Yeltsin yönetimi toplumda yaratılan artı-değerle birlikte alınan dış yardımları kayırmacı biçimde dağıttı. Berezovski, Smolenski, Potanin gibi banker oligarşisinin yanında Çernomırdin, Nemtsov, gibi siyaset adamları bu dağıtımdan "daha eşit" yararlandılar (3). 1995'ten başlayarak toparlanıyor gözükten ekonomi 17 Ağustos 1998'de yaşanan bunalımın ardından bir

-
- (1) Yeltsin Mart 1998'de Viktor Çernomırdin yerine Sergey Kiryenko'yu getirdi. 17 Ağustos ekonomik bunalımının ardından göreve getirilen Yevgeni Primakov'un istikrarı sağlamasına karşın, Mayıs 1999'da Sergey Stepaşin onun yerini aldı. Ağustosta ise Primakov gibi gizli haberalma örgütü geçmişi olan Vladimir Putin'i Başbakanlığa atarken onu Başkanlık için aday olarak da gösterdi.
 - (2) Uyuşturucu, silah ve kadın ticaretinin merkezi haline gelen Moskova ve diğer büyük şehirlerde çeşitli mafyalar oluştu. Bunlar etnik temelde görev dağılımına gittiler. Stanislav Menshikov, "Russian Capitalism Today", **Monthly Review**, 51(3), July-August 1999, p. 83-86. 1992 sonrasındaki ekonominin altyapısı (banka, ticari şirketler, vb.) 1986'dan başlayarak KGB bürokratları tarafından kurulmaya başlandı. 1992'de ortak yatırımların % 80'inde KGB bürokratları vardı.: "The Economy: Russia Turns Back". <<http://www.stratfor.com/CIS/countries/Russia/russia2000/economy2temp.htm>> (20.12.1999).
 - (3) Rusya'da banka oligarşisinin siyasal sistemdeki rolü için: Selami İnce, "İktidar Kim ?", **Birikim**, 107(Mart 1998), s. 6-9. Liberal ekonomi politikalarının başarısızlığının değerlendirildiği bir çalışma: Anders Aslund, "Russia's Collapse", **Foreign Affairs**, 78/5(September/October 1999), pp. 64-77.

kez daha çöküş yaşadı. 1998 sonunda işsizlik %12'ye yükselirken, geçici iş bulanlarla, çalıştığı halde ücret alamayanların oranı % 10'a çıktı (4). SSCB'nin dağılmasının ardından Rusya'dan yurtdışına sermaye akışı başladı. 1992'den bu yana Rusya'dan yurtdışına kaçan sermaye 150 milyar dolar civarında (5).

Kısaca, sağlık sorunlarıyla boğuşan ve hem kendisi hem de yakın çevresindekiler hakkında ciddi yolsuzluk iddalarıyla karşı karşıya kalan Yeltsin yönetimi Rus halkının beklentilerine yanıt vermekten uzaktır. Siyasal yapıdaki istikrarsızlık ekonomideki olumsuz gelişmelerle yanyana geldiğinde geniş toplum kesimlerinin tepkisine yolaçmıştır. Ortaya çıkan tepki Çeçenya'da yürütülen operasyonla birlikte buna karşı çıkan Batıya yönelmiştir.

Çeçenya Sorunu

Ekonomik ve siyasal istikrarsızlığa çözüm bulamayan Rusya Federasyonu toprak bütünlüğünü koruma konusunda da sıkıntı yaşamaktadır. SSCB'nin dağılması sürecinde 1991'de Tataristan ve Çeçenya bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Tataristan'la sorun 15 Şubat 1994'te imzalanan birlik anlaşmasıyla çözüme kavuştu. Çeçenya'da ise 1994-1996 arasında yaşanan savaşın ardından imzalanan anlaşmalar çerçevesinde federal ordu birliklerinin ülkeyi terketmelerine karşın sorun sona ermedi. Geçtiğimiz yaz aşırı dinci silahlı birliklerin Dağıstan'da bağımsız İslam devleti ilan etmeleriyle başlayan süreç Rus birliklerinin önce bu birlikleri Dağıstan'dan temizlemeleri ve sonrasında kaçan birliklere yataklık ettikleri gerekçesiyle Çeçenya'ya askeri müdahale başlatmalarıyla sürdü. Buna Eylül ayında Moskova ve bir kaç Rus şehrinde sivillerin yaşamını yitirmesine yol açan büyük patlamalar eşlik etti. Rusya'da yaşayan halklar arasında büyük korku yaratan patlamaların sorumluluğu doğrudan aşırı islamcılara ve bu arada Çeçenlere yüklendi.

Moskova açısından bakıldığında Çeçenya sorununun pek çok boyutu olduğu göze çarpıyor. **Birincisi**, başta da sözü edildiği üzere Rus-

(4) Menshikov, *op.cit.*, s.99.

(5) Hakan Aksay, "Her Ay 2 Milyar Dolar Dışarı", *Cumhuriyet*, 18.12.1999. ABD'li araştırma birimleri bunun 500 milyar dolardan fazla olduğunu öne sürüyor: "The Economy: Russia Turns Back". <<http://www.stratfor.com/CIS/countries/Russia/russia2000/economy2temp.htm>> (20.12.1999).

ya'nın en büyük kaygısı bölünme tehlikesi. Özellikle Kafkas cumhuriyetlerinde federe yasaların % 70'i federal yasalarla çelişiyor. Federal yapılardan ayrılma isteği çeşitli bölgelerde etnik, dinsel ve ekonomik temelde gelişiyor (6). Çeçenya'da başlayacak olası bölünme sürecinin Çeçenya'yla sınırla kalmayacağı ortada. Bunu diğer ayrılık istekleri izleyecek ve Çeçenya'nın olası bağımsızlığı diğer federe birimler için örnek olacak. Bu kaygı ve bunun önüne geçme iradesi 1998 sonunda dönemin Başbakanı Primakov tarafından açıkça dile getirilmişti: "Sovyetler Birliği'ni kaybettik...Rusya'yı kaybetmeye izin vermeyeceğiz".

İkincisi, Çeçenya Rusya için stratejik öneme sahip. Orta Asya ve Kafkaslardaki petrolün dünya pazarına taşınmasında önemli yollardan biri Grozni'den geçiyor. Moskova yönetimi Grozni'de denetimi elinde bulundurmadıkça bu yolu kullanamayacak. Ağustos 1999'da başlatılan hareketin aylık maliyeti 120 milyon dolar civarında. Buna rağmen Rusya Federasyonu kendisi açısından çok önemli olan bu enerji yolu için savaşmayı sürdürecektir görünüyor. Ekonomi söz konusu olduğunda mafya gruplarına da değinmek gerekir. Mafyalaşan Rusya ekonomisinde Çeçen mafyası önemli bir güce sahip. Yürütülen operasyonun özellikle Moskova'da güçlü Çeçen mafyasını ortadan kaldırmaya yönelik boyutu da sözkonusu.

Üçüncüsü, Çeçenya'da süren operasyon federal orduyu güçlendiriyor. SSCB'nin dağılmasının ardından çok büyük bir darbe yiyen ve 1994-1996 Çeçenya savaşında nasıl bir çöküş içerisinde olduğu açıkça ortaya çıkan ordu bu operasyonda bir yandan deneyimini arttırırken, diğer yandan kendine olan güveni pekiştiriyor. Rusya Federasyonu ordusunun gücünü ve hareket yeteneğini arttırması eski Sovyet topraklarında (şimdi Rusya'nın güney sınırlarında) gelecekte ortaya çıkacak gelişmelere müdahale olasılığı gözönüne alındığında Rusya açısından son derece önemli. Üstelik Rusya ekonomisinin önemli direklerinden biri olan silah sanayisi üretimini arttırarak güçleniyor.

Son olarak, bu hareket sayesinde Rusya Federasyonu'nda iktidarın güç kazandığına değinmek gerekir. Çeçenya hareketinin Putin'le başlaması rastlantı değil. 1975'te KGB'ye katılan Putin, 1998 Temmuzun-

(6) Pek çok federe birim federal bütçeye katkılarıyla, bundan yararlanma oransızlığından şikayetçi. "The Restive Regions", <<http://www.stratfor.com/CIS/countries/Russia/russia2000/regiontemp.htm>> (20.12.1999).

da Rusya Federasyonu Federal Güvenlik Servisi'nin başına, Mart 1999'da Milli Güvenlik, İçişleri Bakanlıklarıyla Federal Güvenlik, Dış Haberalma Servisleri gibi güvenlik kurumları arasında eşgüdüm görevi yapan Güvenlik Konseyi'nin başına getirildi. 9 Ağustosta Başbakanlığa atandı ve Yeltsin tarafından ardıl (halef) ilan edildi. Halk arasında % 2 olan desteği yürüttüğü Çeçenya operasyonunun sayesinde dört ay içerisinde % 50'lere tırmandı (7). Seçimden bir iki hafta önce kurulan "Birlik" (Ayı) partisinin başarısının ardında yatan nedenlerden biri Putin'e duyulan güven ise, bir diğeri de Eylül'de Moskova ve bir kaç kentte meydana gelen büyük patlamaların ardından gerek halk arasında ve gerekse Kremlin'de itibarı artan Acil Durumlar Bakanı Sergey Şoygu idi. Şoygu patlamaların ardından yürütülen kurtarma çalışmaları sırasında gösterdiği başarı nedeniyle "halk kahramanı" ilan edilmiş ve "üstün hizmet madalyası"yla ödüllendirilmişti.

Rusya Çeçenya'ya müdahalesini başından itibaren ayrılıkçı terörizme karşı verilen savaş biçiminde gördü ve diğerk devletlerinde böyle görmesi gerektiğini savundu. Yeltsin'in İstanbul'daki AGİT Zirvesi'nde yaptığı konuşmada bu açık biçimde dile getirildi. Başbakan Putin daha da ileri giderek pek çok Batılı rehineyi elinde tutan Çeçen liderlere Batının baskı yapması gerektiğini savundu.

Rusya'nın Çeçenya'da sürdürdüğü askeri operasyona Batı AGİT İstanbul Zirvesi'nden başlayarak tepki gösterdi. Aralık ayında bu tepki ekonomik yaptırımlara (IMF aracılığıyla yapılacak yardımları askıya alarak) dönüştü (8). Rusya'nın Grozni'nin boşaltılması için verdiği ultimatom da Batı tarafından tepkiyle karşılandı. AGİT, BM ve Avrupa Konseyi ortak bir bildiri yayınlayarak Rusya'yı Çeçenya'da insan haklarını ihlal etmemesi için uyardılar. Batı'nın gösterdiği tepki 1994-1996 savaşında gösterdiği tepkinin ötesine geçtiyse de hiç bir biçimde Rusya'yla ipleri koparma noktasına gitmeyeceği anlaşılıyor. Batı içerisinde Çeçenya sorununa müdahaleye karşı çıkanlarda var. Örneğin,

(7) "Vladimir Putin: The Face of Russia To Come", <<http://www.stratfor.com/CIS/countries/Russia/russia2000>> (20.12.1999).

(8) Dmitri Gornostayev ve Aleksandr Reutov, "Zapad Ugrajayet Rasii Ekonomiçeskami Sanktsiyami", *Nezavisimaya Gazeta*, 8.12.1999.

ABD'li stratejist Samuel Huntington Rusların Çeçenlere karşı yürüttüğü savaşın yüzyıllardır sürdüğünün altını çizerek başarı şanslarının olmadığını ileri sürüyor. Bu nedenle sonuçsuz savaşa Batının dışarıdan müdahalesini gereksiz buluyor (9).

Batının tepkisi (ya da tepkisizliğinin) yanısıra ilginç olan Müslüman dünyanın takındığı tavır. Çoğu petrol satıcısı olan Arap Müslümanlar Rusya'ya açıkça karşı çıkıp, cihat yürüttüğünü öne süren Çeçenlere destek vermiyorlar. Bunun en önemli nedeni dünya pazarına girecek yeni petrolün fiyatları, böylece petrol satıcısı müslümanların gelirini düşürecek olması. Rusya enerjinin piyasaya sunuşunu elinde tutmak ve bunu yaparken Ortadoğu'lu üreticilerle Batıya karşı işbirliği yapmak istiyor. Bu amaçla örneğin İKÖ (İslam Konferansı Örgütü) Dönem Başkanlığı'nı yapan İran'ı yanına alması Çeçenler açısından müslüman kardeşlerine sırt çevirme olarak görülse de, İran açısından Batıya karşı işbirliği anlamını taşıyor. Rusya'yla İslam dünyası arasındaki bu yakınlaşma Aralık ayı başında İran, Tayland ve Katar dışişleri bakanlarından oluşan İKÖ delegasyonunun Kafkaslarda inceleme yapmasıyla daha belirgin biçimde ortaya çıktı. Heyet Dağıstan, İnguşetya ve Kuzey Osetya'da bulundu. Moskova yönetimi derdinin müslümanlar değil, ayrılıkçı terör olduğunu İKÖ'ye kabul ettirmiş durumda (10).

Duma Seçiminden Başkanlık Seçimine

Çeçen sorunu yoğunluğunu sürdürürken geçtiğimiz ay Rusya Federasyonu'nda önemli bir gelişme daha yaşandı. 19 Aralıkta (1993 ve 1995'in ardından) üçüncü kez Duma seçimleri yapıldı. Rusya Federasyonu Komünist Partisi (RFKP) bu seçime de en büyük parti olarak girdi. En önemli rakibi seçimden kısa süre önce Kremlin'in Acil Durumlar Bakanı Sergey Şoygu önderliğinde kurdurduğu "Birlik Bloğu" ydu. Bir başka güçlü birlik Lujkov, Primakov ve Yakovlev önderliğindeki

(9) Samuel P. Huntington, "Çeçenya'da Kim Kazanır ?", **Radikal**, 18.12.1999.

(10) Kuzey Osetya-Alanya Cumhuriyeti Başkanı Aleksandr Yasohov'un değerlendirmesi için: "Razvitiye Savremennava Mira İdöt po Apaznamu Puti", **Nezavisimaya Gazeta**, 10.12.1999.

"Anavatan-Tüm Rusya" partisiydi. Seçimlerin sonucunda beş parti % 5'lik barajı geçerek Duma'ya girebildi (11).

RFKP 1993 seçimlerinde aldığı % 12.4'lük oyla üçüncü büyük partiyken, 1995'te % 22.3'lük oyla birinci parti oldu. 1996'daki Başkanlık seçimlerinde ilk turda % 31.96 oranında oy toplayan RFKP önderi Züganov ikinci turda bunu % 40.4'e çıkardıysa da bu oran başarılı olmasına yetmedi. 19 Aralık 1999 seçimlerinde oyunu %24.2'ye çıkarılmasına karşın seçim sisteminden kaynaklanan nedenlerde Duma'daki sandalye sayısı azaldı. RFKP'ye giden oyların SSCB'yi özleyen yaşlılardan geldiği değerlendirilmesinin yanlış olduğu bir kez daha ortaya çıktı. Rusya'da yaşlılar çok kötü koşullarda yaşam savaşı veriyor ve yoğun biçimde bu savaşı kaybederek yaşamını yitiriyor. Buna rağmen RFKP'nin aldığı oy oranında küçük de olsa bir artış gözlenmesi RFKP'nin "yaşlılar partisi" olmadığını gösterdi.

RFKP'nin seçimlerden birinci parti olarak çıkacağı biliniyordu. Beklenmeyen Yeltsin'in kurdurduğu ve Başbakan Putin tarafından desteklenen Birlik hareketinin %23.2 oyla ikinci büyük parti olmasıydı. Bu sonuç Putin'in Başkanlık için en önemli aday olduğunun göstergesi olarak değerlendirildi. Putin bu başarıyı Çeçenya'da izlediği politikayla elde etti. Yukarıda Rusya politikasında Sovyet dönemi bürokratların etkisinden söz edilmişti. 9 Ağustosta Putin'in Başbakanlığa atanması, ardından Sergey Şoygu önderliğinde Birlik hareketinin kurulması Rusya Federasyonu'nda Sovyet kökenli yeni bir grubun iktidara aday olduğunu gösterdi. 19 Aralık seçimlerinde başarı kazanan bu gruptu.

17 Ağustos 1998 ekonomik bunalımının ardından Başbakanlığa atanan ve yönetimi süresince halkın desteğini kazanan Primakov, Moskova'nın yıllardır Belediye Başkanlığı'nı yapan Lujkov gibi isimleri birarada toplayan Anavatan-Tüm Rusya hareketi ise beklediğini bulamadı. Ama, Belediye Başkanlığı seçiminde desteğini çeken Yeltsin'e rağmen % 70'lik bir oy oranıyla tekrar seçilen Lujkov gücünü koruduğunu kanıtladı.

(11) Rusya Federasyonu Komünist Partisi (RFKP) % 24.2 oyla 113 sandalye, Birlik hareketi % 23.2 oyla 72 sandalye, Anavatan-Tüm Rusya bloku % 13.1 oyla 66 sandalye, Sağ Güçler Birliği % 8 oyla 29, Irinovski önderliğindeki blok % 6 oyla 17 sandalye ve Yabloko % 5.9 oyla 21 sandalye kazandılar. <<http://www.elections.ru/>> (22.12.1999); Cumhuriyet, 24.12.1999.

Duma seçimlerinin en önemli özelliklerinden biri Haziranda yapılacak başkanlık seçimlerinin provası olarak görülmesindeydi. Beklenmedik bir gelişme olmazsa (Çeçenya'da yenilgi, Yeltsin'in ölümü, görevden çekilmesi, vb.) Rusya tarihinde ilk kez siyasal güç seçimle değişmiş olacak. Duma seçim sonuçlarının doğrudan başkanlık seçimine yansımaları düşünülemezse de ışık tutması beklenebilir.

1990'lı yılların başında Yeltsin halkını temsil ediyordu. Bugün aynı şey geçerli değil (12). 1996 baharında IMF Yeltsin'in seçim kampanyasını desteklercesine 10 milyar dolar krediyi (3 yıl içerisinde) hiçbir koşul öne sürmeden sağlayabiliyordu. Bugün bunu yapacak gözüküyor. Yeltsin 1991'deki Başkanlık seçimlerinde % 57.3 oranında oy almıştı. 1996'daki seçimlerde ilk turda %35'lik oyuyla rakibi Züganov'un ancak % 3 oranında önüne geçebilmiş, ikinci turda General Lebed'in desteğiyle oyunu ancak %53'e çıkarabilmişti. Olağanüstü gelişmeler olmazsa Haziran'daki yarış Züganov, Putin ve Primakov arasında geçecek gözüküyor. İkinci turu, yani başkanı belirleyecek olan hangi ikisinin diğerine karşı birleşeceği. Başkanlık seçimlerine damgasını vurması beklenen başka bir etken de son dönemde Rusya halklarında liberalizm ve Batı karşıtı eğilim (13). Kısacası, Rusya son yıllarda "Yeltsin sonrası" dönem üzerine kafa yoruyor. Kim gelirse gelsin genel kanı Rusya'nın siyasal açıdan Yeltsin sonrasına hazır olduğu yönünde (14).

Rusya: Batıdan Doğuya (?)

Daha önce değinildiği gibi, Rusya Federasyonu uluslararası sisteme katılma sürecini "Batıyla birlikte" başlatmıştı. 1992'den sonra Rusya'da Atlantikçilerle-Avrasyacılar arasında bir çekişme yaşandı. 1994'e değin Atlantikçilerin (Batı yanlılarının) egemenliği gözlemlendi. 1994'ten 1998'e değin iki eğilimin denkliliğine tanık olundu. Özellikle 1998 bunalımının ardından Rusya'da Avrasyacı görüşün egemen oldu-

(12) Anna Matveeva, "In Search of Enthusiasts". **The World Today**, 55(6), June 1999, p. 20.

(13) Thomas E. Graham, Jr., "The Politics of Power in Russia", **Current History**, October 1999, p. 316-321.

(14) Yevgeni Savostyanov, "Katastrofa ni sostaita", **Moskovskiye Novosti**, 43 (9-15 Noyabra 1999).

ğu söylenebilir. Bu eğilim Primakov'un Başbakanlığı sırasında başlamış, Putin döneminde sürmüştür. Bugün, artık NATO'nun genişlemesi, Kosova bunalımı ya da Çeçenya'daki müdahale konularında Rusya içinde "çatlak ses" duyulmamaktadır. ABD ile Rusya arasındaki ilişkiler başlangıçta "stratejik ortaklık" biçiminde adlandırılırken, bugün bunun yerini "stratejik sabır" almış durumdadır.

Rusya Federasyonu'nun Batıdan Doğuya bu kayışında ekonomik etkenler de rol oynadı. 17 Ağustos bunalımı 1992'den ögüne süren "Yeltsin reformları"nın resmen çöküş tarihidir. Rusya'nın kapitalist ekonomiye eklememesinde yaşadığı başarısızlık Batı'nın yeterince destek vermemesine bağlandı. Böylece toplumda Batı karşıtı akım başladı. İçeride güçlü lider, dışarıda eski Sovyet topraklarında denetime yönelindi (15). Ama, bu yönelim Rusya açısından bir ikilemi içerisinde barındırıyor: Kendi içerisinde "birlik" sorunu yaşarken, (Belarus gibi) diğer ülkelerle "birleşme" girişimi. Nitekim, 8 Aralıkta Belarus'la imzalanan birleşme anlaşmasına hem Belarus'ta muhalefet sürerken, hem de Tataristan, Başkırđistan, İnguşetya gibi federal birimler kendi rızaları olmadan böyle bir birleşmeye karşılar (16).

İkilemin boyutu ne olursa olsun Batıya duyduğu tepki sonucunda Rusya'nın Doğuya yöneldiği saptaması doğrudur. Özellikle son Çeçenya operasyonu ile birlikte Moskova yönetimi bir yandan İran'dan diğer yandan Çin'den destek aradı. Yeltsin Aralıkta Çin'e giderek Tsyan Zemin'le görüştü. Görüşmeler sonunda Rusya Tayvan'a karşı izlediği politikada Çin'e desteğini açıklarken, Çin aynı şeyi Çeçenya için Rusya'ya yaptı. Ziyaret Batı-karşıtı olarak nitelendirildi (17). ABD Başkanı Clinton'un "Rusya Çeçenya'nın faturasını ödeyecek" değerlendirmesine yanıt olarak Yeltsin Rusya'nın hâlâ bir nükleer güç olduğunu anımsattı. Rusya ve Çin'in çok kutuplu dünya konusunda anlaşmaları açıklandı.

(15) Ergin Yıldızoğlu, "Seçimler ve Yeni Rusya", **Cumhuriyet**, 20.12.1999; "2000-2010: A New Era In a Traditional World". <<http://www.stratfor.com/SERVICES/GIU/FORECAST/decadetocome/default.asp>> (20.12.1999).

(16) Natalya Ayrapetova, "Rassiya i Belarusiya Vstupayut v Noviy Vek v Yedinom Sayuzc", **Nezavisimaya Gazeta**, 9.12.1999.

(17) Aleksandr Reutov, "'Antizapadny' Visit Yeltsina", **Nezavisimaya Gazeta**, 9.12.1999.

Yapılan yorumlardan biri Batının en büyük endişesinin Rusya'nın büyük güç olarak yeniden yapılanması değil, güçsüz kalarak tüm eski Sovyet coğrafyasında istikrarsızlık yaşanması olduğunu öne sürüyor (18). Kulağa hoş gelen bu yorum kapitalist ekonominin "masumane genişlemesi" savına dayanıyor. Böyle değil. Kapitalizm genişliyor, küreselleşiyor. Bunu girdiği yeri dağıtarak ve dağıttığını bağımlı pazar haline getirerek yapıyor (19). Eski Sovyet coğrafyası üzerine çalışanlar arasında Kafkaslar ve Orta Asya'da çıkacak çatışmalar gün gibi aşikâr. Batının istediği bunun olmaması değil. Denetimin elinden çıkması. Eski Yugoslavya topraklarında bunun provası yapıldı. Şimdi sıra Moldova'da, Kafkaslar atlanabilirse Orta Asya'da görünüyor. Başka bir deyişle "Rusya'nın Yugoslavya biçiminde dağılması" Batı için istenmeyen birşey değil. Batının kaygısı Rusya'nın Yugoslavya gibi dağılmayacağı, denetimden çıkacağı. Batı bundan korkuyor ve şimdilerde bunun önlemlerini almaya çalışıyor.

Rusya Federasyonu açısından ise, öncelikle kendi toprak bütünlüğünü koruyarak kendi güvenliğini tehdit edecek bu bölgelerdeki (Kafkaslar ve Orta Asya) gelişmelerin denetiminden çıkmasına engel olma çabası öne çıkmaktadır. Bölgede yeni dengeler kurulurken Rusya bunun daha çok bölgedeki güçler arasında belirlenmesinden yana görünmektedir. Bu durum Moskova'nın şu an içinde bulunduğu zayıf durumdan da kaynaklanabilir. Nedeni ne olursa olsun, bölge devletlerinin, bu arada Türkiye'nin de üzerinde durması gereken bir seçenektir bu.

(18) Sherman W. Garnett, "A Nation in Search of Its Place", **Current History**, October 1999, p. 328-333.

(19) Kapitalist ekonomi bölgeye girerken Türkiye de Orta Asya'da etkinliğini arttırmaya çalışıyor. Örneğin, Aralıkta Devlet Bakanı Abdulhaluk Çay'ın ziyareti sırasında Türkiye Kırgızistan'a askerî yardım sözü verdi ve Kırgızistan'ın Eximbak'a olan 2,5 milyon dolarlık borcundan vazgeçildi. Türkiye Kırgızistan'daki ikinci büyük yatırımcı. Ama, Türkiye'nin Orta Asya'daki ekonomik, askeri varlığı ABD'nin bölgedeki politikaları çerçevesinde gelişiyor. ABD Türkiye ile askerî stratejik ortaklığını derinleştirir ve NATO'yu bunun dışında bırakırken amaçladığı budur: Orta Asya'da çıkabilecek çatışmalara Türkiye zinciriyle karışabilecektir. "Stratfor Special Report. Turkey's Diplomacy: A Double-Edged Sword". 15 December 1999, <<http://www.stratfor.com/MEAF/specialreports/special29htm>> (20.12.1999).